

Lublin, 1 lipca 2023 r.

Dr hab. Zbigniew Mazur
Instytut Językoznawstwa i Literaturoznawstwa
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Recenzja osiągnięć naukowych oraz aktywności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej dr Ewy Rychter

1. Ocena głównego osiągnięcia naukowego przedstawionego do oceny

Jako główne osiągnięcie naukowe dr Ewa Rychter przedstawiła monografię *The Echoing Myth: British Biblical Rewritings in Context, 1980s-2010s* (Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2021). Praca analizuje wybrane współczesne powieści brytyjskie, w których Autorka zidentyfikowała proces przepisywania na nowo mitów biblijnych (mitu narodu wybranego oraz mitu kobiet-rywalek), a także konstruowania tzw. mitu „udomowionej” Biblii. Autorka przyjmuje, że te powieści są literackimi odpowiedziami na zmiany w kulturze i społeczeństwie brytyjskim w ostatnich dekadach XX wieku. Traktuje te teksty literackie jako krytyczne refleksje na temat tożsamości narodowej, roli kobiet i funkcjach tradycji liberalnej; refleksje, które wykorzystują odwołania do mitów biblijnych. Centralnym pojęciem, za pomocą którego Autorka monografii interpretuje wykorzystanie mitów biblijnych w literaturze jest ukuty przez nią koncept „mitu pogłosowego” (*the echoing myth*).

Monografia jest podzielona na Wstęp, w cztery rozdziały i Konkluzję. Praca ma logiczną i dobrze przemyślaną strukturę. Wstęp wprowadza pojęcie „mitu pogłosowego” oraz lokuje je w odniesieniu do innych interpretacji miejsca religii we współczesnym świecie zachodnim [rozważania Warda i Hoelzla (2008), Beckforda (2011), Warda (2003) i Berry (2004), Bauman (1992) i Partridge’a (2004)]. We Wstępie Autorka przekonująco uzasadnia wybór powieści do analizy, wskazując na społeczno-kulturowe zaangażowanie tych tekstów i fakt, że motywy biblijne są kluczowe w ich strukturze narracyjnej, bądź stanowią centralną metaforę. Uwagę poświęca również kluczowemu dla wyводу monografii pojęciu wspólnoty i jego współczesnym przemianom.

Rozdział pierwszy monografii szczegółowo przedstawia pojęcia „mitu pogłosowego” w rozumieniu Autorki. Wprowadzając termin *the echoing myth*, Autorka odnosi się do mitu w rozumieniu Rolanda Barthesa, definiowanego jako wtórny system semiologiczny i ideologia w formie narracyjnej. Punktem wyjścia definicji jest funkcja mitu, a nie jego treść czy aspekty formalne. Tak definiowany mitu pogłosowy wpisuje się w procesy intertekstualności i przejawia się w powrocie tekstu biblijnego w częściowej i osłabionej formie w narracjach

literackich. Autorka widzi korzyści z wprowadzenia tego pojęcia w badaniu motywów biblijnych w literaturze, ponieważ jego kulturowe osłabienie i fragmentaryczność to wiążą się z kulturowo nadwątlonym statusem Biblii. Według Autorki *the echoing myth* to narracja, którą cechuje meta-refleksja, uwidoczniła w krytycznym widzeniu powstawania i działania mitów. „Mit pogłosowy” jest też „słaby” i nietrwały, ale znaczący ze względu na jego zdolność nowego wyobrażania wspólnoty.

Rozdziały analityczne monografii zbudowane są wg powtarzającego się wzoru. Analiza powieści poprzedzona jest prezentacją biblijnej genezy mitów, do których się odnoszą i omówieniem współczesnych form tych mitów i ich wykorzystania w nowych dyskursach. Rozdział 2 poświęcony jest mitowi kobiecej rywalizacji, którego współczesne formy Autorka przedstawia w odniesieniu do brytyjskiego Ruchu Wyzwolenia Kobiet z lat osiemdziesiątych XX wieku. Dr Rychter twierdzi, że mit kobiecej rywalizacji utrwalony został przez narracje biblijne, oparte na koncepcjach patriarchalnych, które, na przykład, przedstawiają relacje między postaciami kobiecymi w oparciu o dualistyczne, opozycyjne schematy. Autorka w ciekawy sposób przedstawia najważniejsze nurty feministycznej krytyki biblijnej i przechodzi do analizy powieści Michèle Roberts, *The Wild Girl* (1984) i *The Book of Mrs Noah* (1987). Autorka identyfikuje w tych utworach takie *echoing myths*, które tworzą nowe wersje opowieści biblijnych, zastępując schematy rywalizacji kobiet narracjami, w których negatywne stereotypy płciowe są nieobecne. Habilitantka odczytuje nowe wersje historii Marii Magdaleny i Jezusa (*The Wild Girl*) i starotestamentalnej narracji o potopie (*The Book of Mrs Noah*) w relacji do problemów współczesnych, a mianowicie wewnętrznych podziałów i sporów politycznych wewnątrz brytyjskiego Ruchu Wyzwolenia Kobiet, między innymi do kryzysu „siostrzeństwa”. Analiza przedstawiona w tym rozdziale przekonująco wskazuje na złożoność postaci kobiecych w powieściach Michèle Roberts i na to, jak brytyjska autorka realistycznie przedstawia relacje między kobietami i kobiece wspólnoty.

W Rozdziale 3 Ewa Rychter przedstawia analizę powieści Jeanette Winterson *Boating for Beginners* (1985) i *The Kingdom of the Wicked* (1985) Anthony’ego Burgessa. W powieściach tych Autorka monografii odnajduje przepisane biblijne mity narodu wybranego, który to mit na wstępie rozdziału zwięźle omawia. Współczesnym punktem odniesienia dla odczytania powieści jest konserwatywny dyskurs polityczny z laty 80tych XX wieku, w którym ważne miejsce zajmowały twierdzenia o wyjątkowości narodu brytyjskiego. Autorka umiejętnie dowodzi, że mit narodu wybranego stanowił fundament brytyjskiego nacjonalizmu i opartego na nim poczucia tożsamości narodowej, które, osłabione w powojennej historii, zostały na nowo przywołane w dyskursie politycznym Margaret Thatcher, opisującym brytyjskość w kategoriach wyjątkowości i wybraństwa. W interpretacji Autorki obie powieści, jako przykłady ‘echoing myth’, oferują „słabe” wersje mitu narodu wybranego. W *Boating for Beginners* Winterson łączy przepisuje ten mit, w odświeżonej formie, z biblijną

opowieścią o potopie, wplatając w narrację aluzyjną refleksję na temat neoliberalnego kapitalizmu wprowadzonego przez Margaret Thatcher. W *The Kingdom of the Wicked* Burgess umieszcza mit narodu wybranego w kontekście wczesnochrześcijańskim, w obrębie na nowo zinterpretowanego pojęcia „Wielkiej Gry” (XIX-wiecznej rywalizacji między Imperium brytyjskim a Rosją). Ewa Rychter przekonująco pokazuje, że powieść Burgessa można z powodzeniem odczytać jako krytykę Thatcherowskiej wersji mitu narodu wybranego.

W rozdziale 4 Autorka analizuje te powieści brytyjskie, w których odnajduje mit samej Biblii, ograniczony do roli nośnika wartości cywilizacyjnych (tolerancji, demokracji, równości), a pozbawiony elementów niepasujących do liberalnego obrazu świata. Ciekawym pomysłem jest opisanie tego wcielenia mitu pogłosowego za pomocą pojęć związanych z paradygmatem immunizacyjnym. Autorka wskazuje, że paradygmat odpornościowy odegrał ważną rolę w trakcie tzw. afery wokół „Szatańskich wersetów” Salmana Rushdiego, kiedy „udomowionej” Biblii przypisywano to domniemany „osłonowy” efekt wobec zagrożeń związanych z rzekomo niebezpiecznym charakterem Koranu. W rozdziale tym Ewa Rychter analizuje trzy powieści, które twórczo wykorzystują biblijne i apokryficzne opowieści o Jezusie: *Quarantine* (1997) Jima Crace’a, *The Liars’ Gospel* (2012) Naomi Alderman i *The Good Man Jesus and the Scoundrel Christ* (2010) Philipa Pullmana. Wspólna dominanta tych powieści to uwypuklenie tych elementów Biblii, które nie pasują do jej obrazu jako fundamentu moralności, a wskazują na matactwa i zmyślenia, które rzekomo posłużyły do napisania Nowego Testamentu. Autorka pokazuje kreacje Jezusa w tych trzech powieściach, które odchodzą od jego biblijnego obrazu człowieka-Boga, wyraziciela powszechnej miłości i siewcy dobroci. W *Quarantine* jest on prostym człowiekiem, ale i ortodoksem, bez zdolności krytycznego myślenia; w *The Liars’ Gospel* to gwałtownik, leń i przechera, z oznakami szaleństwa. Powieść Pullmana przedstawia Jezusa na dwojaki sposób: zarówno jako dobrego, empatycznego człowieka, jak i tchórzliwego, obłudnego manipulatora. Interesującym wnioskiem Autorki jest, że ten wspólny trzem powieściom sposób wykorzystania opowieści biblijnych może być pomocny w wypracowaniu idei wspólnoty „słabej”, dokonującej ciągłego procesu redefinicji tego, co jest zagrożeniem, a co może podlegać „inkluzji”, wspólnoty o przenikalnych granicach.

Do problemu nowej, otwartej wspólnotowości Autorka powraca w Konkluzji pracy, podsumowując analizy siedmiu powieści przedstawionych w monografii. Wnioski Habilitantki dotyczą również związków mitu pogłosowego z post-postmodernizmem, którego, według Autorki, *echoing myth* może być jednym z symptomów.

Autorka monografii posiada bardzo głęboką wiedzę na temat Biblii i niezwykle sprawnie porusza się w obrębie teorii filozoficznych i kulturoznawczych, pokazując jak bardzo wgłębiła się w problematykę monografii. Sprawnie omawia najważniejsze pojęcia kluczowe dla opisywanego badania i umiejętnie wykorzystuje je zarówno przy formułowaniu procedur

badawczych, jak i w opisie wyników badania. Interdyscyplinarny charakter projektu jest jednym z jego największych atutów. Analizy literackie są tu wykorzystane do wnioskowania o stanie kultury brytyjskiej, miejscu religii we współczesnym brytyjskim społeczeństwie, kwestiach tożsamości i konstrukcji wspólnotowych. Praca łączy z analizą literatury te kwestie, które są przedmiotem badań współczesnego religioznawstwa, kulturoznawstwa i socjologii. Bardzo mocno trzeba podkreślić, bardzo wysoką jakość analiz powieści brytyjskich przedstawionych w monografii: są przenikliwe i dokładne, a jednocześnie świetnie wplecione w ogólny wywód.

Pomimo dość złożonej argumentacji książka bardzo dobrze się czyta, napisana w atrakcyjny sposób, a pomimo częstych odniesień do opracowań teoretycznych nie przytłacza akademickością. Jeśli miałbym się doszukiwać słabości wywodu, to jest nim, paradoksalnie, kluczowe pojęcie mitu pogłosowego (*echoing myth*), a może raczej termin, który został użyty na określenie zjawiska literackiego „przepisywania” Biblii, który w monografii Habilitantka analizuje. Narracje, które w ten sposób powstają jakkolwiek definiowane, nie są „mitem” w tym samym sensie, co mity biblijne. To prawda, że Barthes określa mit bardzo szeroko, jako praktycznie każdy sposób przekształcania słowa, ale zrównanie obu typów narracji poprzez odnoszenie się do jednej i drugiej jako mitu, zrównuje też ich ideologiczną siłę naturalizacji znaczeń. W niezwykle erudycyjnie napisanym podrozdziale 1.5.2. „The echoing myth”, Habilitantka zdaje się jednak w definiowaniu swojego kluczowego pojęcia wychodzić daleko poza Barthesiańską definicję „mitu”. Autorka wielokrotnie podkreśla „słabość” i „nie trwałość” zjawisk, które syntetyzuje jako „mit pogłosowy”: czy nie jest to sam w sobie dowód na to, że nie są one „mityczne” na ten sam sposób, jak mity biblijne? Zasadniczą różnicą w konstrukcji tych dwóch narracji jest fakt, że to, co w pracy nazwane jest „echoing myth” nie jest takim samym systemem nadawania znaczeń jak oryginalne narracje biblijne, chociażby dlatego, że do odkodowania tych znaczeń potrzebna jest znajomość właśnie znaczeń pierwotnych, biblijnych. Czy zasadne więc jest użycie terminu „mit” na określenie zjawisk pogłosowych?

Jak najbardziej rozumiem potrzebę skonstruowania jednego pojęcia na opisanie zjawiska, którym bada dr Rychter, ale czy nie są to raczej „pogłosy”, „echa mitu”, niż nowy mit? Biorąc pod uwagę, że „przepisywanie” w Biblii w każdej z powieści odbywa się na inny, złożony sposób, czy nie wystarczyłoby odwołanie się do już dobrze znanych pojęć, które Autorka w monografii zresztą wymienia i sprawnie się nimi posługuje w interpretacjach powieści (inter-, i hipertekstualność, parodia, pastisz, palimpsest, adaptacja, itd.)? Nie całkiem jest dla mnie jasny i przekonujący argument, że wprowadzenie pojęcia „mitu pogłosowego” pozwala na ujęcie w interpretacji „dwukierunkowego (wzajemnego) wpływu tekstu przepisywanego (Biblii) i przepisującego”. Zastanawia mnie też, czy Biblia, tak mocno zredukowana w badanych narracjach, może być rzeczywiście podstawą budowania nowej wspólnoty, czy rzeczywiście, i jak mogą istnieć, nawet w formie słabej, „echoing-myth based communities” (s. 307)? Czy

mowa jest tu o wspólnotach czytelniczych? To znowu odróżniałoby mit biblijny od zjawiska opisywanego w pracy. Inna kwestia – czy mit pogłosowy jest pojęciem, które można zastosować również dla opisanego innych współczesnych praktyk, dość powszechnych w kulturze popularnej, jak „przepisywanie” innych mitów, np. antycznych mitów greckich i rzymskich? I ostatnia wątpliwość, czy to, co Autorka nazywa „mitem pogłosowym” nie jest raczej przykładem (post?)-postmodernistycznej zabawy elementami opowieści, które kiedyś, ze względu na swój status świętości takiej zabawie nie podlegały?

2. Ocena innych osiągnięć naukowych

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka opublikowała 17 rozdziałów w monografiach wieloautorskich i 13 artykułów. Drukiem ukazała się również jej dysertacja doktorska (*Un)Saying the Other. Allegory and Irony in Emmanuel Levinas's Ethical Language* (2004). Dr Rychter jest również redaktorką i współredaktorką trzech tomów wieloautorskich. Publikacje prezentują projekty usytuowane w trzech powiązanych ze sobą obszarach badawczych.

Pierwszy z nich to badania obecności Biblii w literaturze brytyjskiej i kulturze zachodniej. W tej grupie publikacji znajdują się teksty dotyczące feministycznej lektury Biblii i biblijnych powieści reinterpreterujących Biblię, napisanych przez kobiety („The Scarlet Line in the Window: Women in Some Contemporary Re-writings of the Bible”, “The Book of J (Winterson): Biblical Camouflage in *Oranges Are Not the Only Fruit* and *Boating for Beginners*”). Pojawiają się tu kwestie rozwinięte później w monografii habilitacyjnej, takie jak reinterpretacja Biblii przy użyciu dyskursów niepatriarchalnych, identyfikacja różnych strategii rewizjonistycznych, analiza tego, jak powieści na nowo określają role kobiecych postaci biblijnych, twórcze wykorzystanie Biblii. W tym cyklu publikacyjnym obecne są również teksty, w których Autorka w interpretacji powieściowych adaptacji tekstów biblijnych wykorzystuje – odważnie, i z dobrym skutkiem – pojęcia krytyczno-literackie, które do tej pory w takich analizach nie były stosowane („trauma”, “romans”, “defamiliaryzacja”, Derridy “sekret”, “pamięć”). I tak na przykład uwagę zwraca analiza przedstawiona w rozdziale 'A kind of resurrection'. Memory and the Bible in *The Gospel of Judas* and *The Good Man Jesus and the Scoundrel Christ*, w którym wykorzystane jest szerokie rozumienie pojęcia „pamięci” w ujęciu Frowa i Terdimana, dzięki czemu Autorka w ciekawy sposób jest w stanie opisać zabiegi, za pomocą których Pullman podtrzymuje kulturową pamięć Biblii. Inne publikacje w tym polu badawczym pokazują, że Habilitantka równie sprawnie posługuje się kategoriami analitycznymi o starszym rodowodzie. Cztery artykuły, dość przewrotnie, analizują współczesne brytyjskie przepisywania Biblii o charakterze rewizjonistycznym, posługując się takimi tradycyjnymi pojęciami jak „midrasz”, „kanon”, „pismo święte”. Artykuły takie jak “Nic

zgoła nowego nie ma pod słońcem.' Współczesna bibliistyka, teoria literatury i przednowoczesna lektura tekstu”, “Like a grain of sand irritating an oyster.' Howard Jacobson's *The Very Model of a Man and the Bible*”, i “You can be your own prophet.' Remembering the Scriptural in Will Self's *The Book of Dave*” pokazują, w zaskakujący dla niektórych sposób, że istnieje pewna ciągłość między literackimi tekstami “przepisującymi” Biblią w XX wieku, a starszymi strategiami interpretacji Pisma Świętego, a rezultaty funkcjonowania społecznego „świętych tekstów” nigdy nie miały jednoznacznych interpretacji kulturowych.

Druga grupa tematyczna publikacji Habilitantki dotyczy kwestii chrześcijaństwa we współczesnej fikcji brytyjskiej i dyskursie filozoficznym. Ciekawym sposobem pokazania jak niehegemoniczne chrześcijaństwo obecne jest w nowych, „słabych” formach we współczesnych tekstach jest zastosowanie pojęcia nostalgii (ściślej określanej jako „heterogoniczna nostalgia”) w interpretacji powieści Juliana Barnes'a *England, England* (“The Fall(ing) Made Gentler: Nostalgia and Christianity in Julian Barnes's *England, England*”). Bardziej teoretyczne podejście Autorka prezentuje w artykule “Precious Absence. Resurfacing of Christianity in Gianni Vattimo and Slavoj Žižek”, w którym wykorzystuje teksty Vattimo i Žižka, aby wskazać jak ci filozofowie konceptualizują nowe znaczenia chrześcijaństwa. Zestawienie takich ze sobą tych tekstów autorstwa dr Rychter dowodzi jej sprawności w poruszaniu się w różnych obszarach humanistyki i filologicznym badaniu różnych typów tekstów źródłowych, od fikcji literackiej po rozprawę filozoficzne.

Trzecie pole badawcze, w którym sytuuje się dorobek naukowy dr Ewy Rychter to zagadnienia ambiwalencji, pęknięcia, i liminalności we współczesnej filozofii, powieści brytyjskiej oraz teorii literatury. Publikacje dotyczące tych kwestii pokazują szeroki horyzont badawczy Autorki. Dowodzą jej umiejętności zastosowania złożonych pojęć teoretycznych do badania pokrewnych zjawisk w różnych gatunkach literackich i nieliterackich (aporetyczność śmierci w pismach Levinasa, metalepsja, Baudrillardowskie *seduction*, myślenie binarne). Interesujące między innymi wydaje się odczytanie najnowszej książki Johna Lanchastera w artykule w kontekście „rozszczelnienia” w tej narracji granic dystopii, oraz problemu izolacji, i kwestii „słabych punktów” oraz „strukturalnych pęknięć” w konstrukcjach, które w założeniu miały chronić poszczególne grupy postaci w dystopijnej rzeczywistości [“Testing the Limits: Boundaries and Fault Lines of Dystopia in John Lanchester's *The Wall*]. Jest to kolejna praca, w której Autorka powraca do kwestii nowej wspólnotowości we współczesnych społeczeństwach zachodnich.

Działalność naukowa Habilitantki zamyka się więc w ramach kilku powiązanych wyraźnie zarysowanych i powiązanych ze sobą pól badawczych. Dr Ewa Rychter jest niewątpliwie ukształtowaną badaczką literatury i kultury brytyjskiej, specjalistką w badaniu

obecności Biblii, i szerzej, chrześcijaństwa, w dziełach literackich i innych tekstach kultury. Odważnie podejmuje badania złożonych i niekiedy kontrowersyjnych kwestii. Jej prace obecne są w obiegu międzynarodowym. Dorobek publikacyjny dr Rychter jest obszerny, a jego charakter wskazuje na konsekwentny rozwój Habilitantki w wybranej specjalności literaturoznawstwa. Teksty są bogate w treści teoretyczne, a dr Rychter, poza tym, że jest sprawna w analizie literackiej, wykazuje bardzo dobrą orientację w teoretycznych zagadnieniach współczesnej filozofii, religioznawstwa i studiów kulturowych.

3. Ocena innej aktywności naukowej, oraz pracy dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej

Dr Rychter jest aktywna na innych polach działalności naukowej. Wygłosiła 28 referatów na międzynarodowych konferencjach, w znacznej części organizowanych przez zagraniczne ośrodki naukowe, co należy uznać za znaczące osiągnięcie. Jest członkiem Rady Naukowej serii *Scientiarum Primitiae*, recenzentką czasopisma *The Prague Journal of English Studies* i członkiem zespołu redakcyjnego "*Filologické studie*". Na uznanie zasługuje międzynarodowy charakter aktywności naukowej Habilitantki.

Dr Ewa Rychter ma znaczący dorobek dydaktyczny. Prowadzi zajęcia z literaturoznawstwa anglojęzycznego w Państwowej Uczelni Angelusa Silesiusa. Jest twórczynią i współtwórczynią nowych sylabusów i programów nauczania. Wypromowała imponującą liczbę 120 licencjuszy, recenzowała też znaczącą liczbę prac dyplomowych. Prowadziła również zajęcia dydaktyczne na innych uczelniach: autorskie kursy w Instytucie Filologii Angielskiej Uniwersytetu Warszawskiego oraz wykłady i ćwiczenia dla studentów filologii angielskiej w Wyższej Szkole Bankowej we Wrocławiu.

Habilitantka podejmuje również działalność organizacyjną. Uwagę zwraca aktywność pani Doktor w międzynarodowej wymianie akademickiej w ramach programu Erasmus i Erasmus+ (osiem wyjazdów). Habilitantka wykazuje się zaangażowaniem w pracę organizacyjną w macierzystej uczelni, gdzie była członkiem Senatu, a jest obecnie przewodniczącą Kierunkowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia i członkiem Rady Biblioteczno-Wydawniczej i Zespołu ds. opracowania „Strategii Państwowej Uczelni Angelusa Silesiusa”. Habilitantka angażuje się również w działalność popularyzatorską. Współorganizowała konferencję naukową *Categories and Units in Language and Linguistics* i koordynowała wykłady gościnne zagranicznych naukowców w Wałbrzychu. Prowadzi działania popularyzujące współczesną literaturę i kulturę brytyjską wśród młodzieży licealnej i seniorów. Można bez wątpliwości stwierdzić, że jest naukowcem zaangażowanym w życie macierzystej uczelni i aktywnie działa na polach wymiany naukowej i upowszechniania wiedzy.

Choć nie była członkiem międzynarodowych zespołów badawczych, jest aktywna na polu międzynarodowym, utrzymując kontakty szczególnie z czeskim środowiskiem anglistycznym, co zaowocowało w kilku wspólnych działaniach wymienionych powyżej.

Konkluzja

Pani dr **Ewa Rychter** jest w pełni samodzielna i dojrzałą badaczką literatury i kultury brytyjskiej. Jej działalność naukowa bez wątpienia stanowi znaczący wkład w rozwój nie tylko literaturoznawstwa, ale również szerzej rozumianej humanistyki.

Stwierdzam jednoznacznie, że przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe stanowi znaczny wkład w rozwój literaturoznawstwa i spełnia wymagania określone w art. 219 p. 1 ust. 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Aktywność naukowa dr Rychter spełnia warunki określone w art. 219 p. 1 ust. 3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Stwierdzam więc, że dr Ewa Rychter spełnia warunki ustawowo stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego i wnoszę o dopuszczenie jej do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego.

Dr hab. Zbigniew Mazur